

Van Binnenhuiskunst naar Binnenhuisontwerpen

De eerste schuchtere pogingen om een opleiding interieurarchitectuur te organiseren, dateren van tijdens de Tweede Wereldoorlog. Om te voorkomen dat jongeren door de Duitse bezetter zouden worden opgeëist, werden de pas afgestudeerde architecten Jul De Roover en Paul Smekens aangetrokken door kunstcriticus Roger Avermaete om gratis een cursus 'binnenhuiskunst' te doceren aan de avondschool voor Kunstambachten. Onmiddellijk na de bezetting wist Jul De Roover onder het directeurschap van Constant Permeke deze cursus verder te zetten aan de Academie.

In 1946 werd de afdeling Architectuur, die tot dan steeds een onverbreeklijk geheel had gevormd met de Academie, afgesplitst en omgevormd tot een autonome "School voor Bouwkunst en Stedenbouw", met een eigen directie maar met een gemeenschappelijke administratieve dienst en bibliotheek. Jul De Roover overhaalde de nieuwe directeur, Leon Stijnen, om de cursus Binnenhuiskunst opnieuw te programmeren. Hoewel Stijnen weinig enthousiast was over dit initiatief wist hij het Ministerie van Openbaar Onderwijs toch te bewegen officieel een afdeling Binnenhuiskunst te starten. Het academiejaar 1946-1947 ging van start met 17 studenten.

Hiermee was een eerste strijd gestreden, maar De Roover wou meer. Door overal in het land lezingen te geven, o.a. bij de ingenieurarchitecten aan de Rijksuniversiteit in Gent en door geregeld pleidooien te houden op het ministerie van Onderwijs, hoopte hij te bereiken dat zijn afdeling de benaming interieurarchitectuur zou krijgen. De Roover was immers volstrekt overtuigd van het feit dat woninginrichting een ruimtekunst is, evenwaardig aan architectuur en stedenbouw en volledig losstaand van decoratieve kunst.

Geregeld resulteerden hoogoploeiende discussies tot regelrechte scheldpartijen vanwege de architecten, die hun pas verworven rechten - sedert 1939 was het beroep en de titel van architect beschermd - niet wilden delen met de interieurarchitecten. Ook Leon Stijnen bleef bij zijn standpunt en sprak steeds van de afdeling "Aménagement de l'intérieur", ook later tijdens zijn directeurschap in het instituut La Cambre.

Met de nieuwe hervorming van het architectuuronderwijs in 1949 werd de studietijd voor architecten teruggebracht tot vijf jaar en kreeg de instelling vanaf 1952 de naam van

"Nationaal Hoger Instituut voor Bouwkunst en Stedenbouw" (NHIBS). Ook de opleiding Binnenhuiskunst (vanaf 1955 onder de benaming Binnenhuisontwerpen) kende tot 1963 een studieduur van vijf jaar. De toelatingsvoorwaarden waren in die tijd de minimumleeftijd van 16 jaar, een diploma lager middelbaar onderwijs en slagen voor een toelatingsexamen. Het diploma dat men verwierf was dat van Binnenhuiskunst-middelbare graad A2/A7.

Vanaf 1949 tot 1962 werd er ook een avondklas Binnenhuiskunst georganiseerd om reeds werkende studenten de kans te bieden zich te vervolmaken. Om dezelfde reden was ook een combinatie van voormiddag- en avondklas mogelijk. In 1950 telde de afdeling 50 studenten.

Omdat Jul De Roover tot dan toe helemaal alleen instond voor de praktijkbegeleiding van de vijf verschillende jaren, werden stappen ondernomen om een tweede praktijklesgever aan te trekken. Na twee jaar aandringen door directeur Stijnen werd door de jonge Boudewijn, toen nog koninklijke prins, besloten dat er een tweede ambt aan de afdeling Binnenhuiskunst zou worden toegekend. Robert Van Tenten zou van 1951 tot 1976 de verantwoordelijkheid dragen voor de praktijkbegeleiding van de eerste twee jaren, terwijl Jul De Roover hetzelfde zou doen tot 1987 voor de hogere jaren. Van 1952 tot 1964 werd zelfs een supplementaire, vijf jaar durende avondklas meubeltekenen georganiseerd, opnieuw met dezelfde twee titularissen. In deze cursus, vooral bedoeld voor meubelmakers, werd de nadruk gelegd op constructie en materiaalbeheersing van bestaande meubels die op ware grootte werden uitgetekend.

Naast praktijkbegeleiding doceerden de eerder genoemde lesgevers verschillende technische en theoretische vakken. De overige vakken werden gedoceerd door voordrachthouders of lesgevers die al doceerden in de afdeling architectuur. De vakken architectuur en kunstgeschiedenis van de strenge Victor Blommaert en de begeesterende Stanislas Van den Brempt spraken, luidens getuigenissen, beslist het meest tot de verbeelding.

Van Binnenhuisontwerpen naar Binnenhuisarchitectuur

Vanaf het academiejaar 1964-1965 werd onder het directeurschap van Renaat Braem het aantal studie jaren teruggebracht naar vier en na protest "van ouderszijde" werden de avondcursussen

afgeschafte. Wie de studies wou aanvatten, moest nu houder zijn van een diploma hoger secundair onderwijs. Er werd een volledig nieuw programma opgesteld met een volledig leerplan dagonderwijs. Dit resulteerde, op aandringen van Jul De Roover en Directeur Frans De Groodt, op 8 januari 1969 uiteindelijk in erkenning van het diploma Hoger Kunstonderwijs. De overige instituten in België (La Cambre in Brussel, Stedelijke Academie Gent en Provinciaal Instituut voor Bouwkunst in Hasselt) hadden dit al eerder gerealiseerd.

De Roover voerde nadien opnieuw een polemiek om de titulatuur van Binnenhuisontwerpen naar Binnenhuisarchitectuur te wijzigen en vooral om de titel binnenhuisarchitect op het diploma te krijgen. Er werden verschillende woordenboeken bijgehaald, adviezen van de Raad van State, er werden vergelijkingen gemaakt met de ons omringende landen waar de titel wel mocht gebruikt worden, maar de Orde van Architecten bleef het been stijf houden.

De Roover omschreef de houding van de Orde als die "van een protectionistische, mercantiel ingestelde groep die bang is voor concurrentie en die niet gelooft in de strafmaatregel die zichzelf voorstaat om in eigen rangen de misbruiken te beteugelen". Na een rechtspraak werd de orde in het ongelijk gesteld en mocht de titel Binnenhuisarchitect op het diploma. Tot vandaag blijft de zaak een doorn in het oog van de meeste architecten.

Het architectuuronderwijs werd sedert 18 februari 1977 geklasseerd onder Artistiek Hoger Onderwijs van het Lange Type en overgeheveld van het ministerie van Cultuur naar het ministerie van Nationale Opvoeding. Op dat ogenblik heerste er in Binnenhuisafdelingen van Antwerpen, Hasselt en Gent paniek, omdat men vreesde voor een degradatie naar het korte type, maar het Koninklijk Besluit van 11 mei 1979 bracht weer rust: het diploma voor de binnenhuisarchitecten van Antwerpen werd geklasseerd onder hoger Kunstonderwijs, aangevuld met de woorden "van tweede graad".

Ondertussen was de oude benaming van het instituut NHIBS volgens K.B. van 29.12.1977 vervangen door "Hoger Architectuur-instituut van het rijk (HAIR), maar het instituut wijzigde deze benaming vanaf 1986. Het is in deze periode dat de zeer geëngageerde lessen meubelgeschiedenis van Pieter De Bruyne, de even creatieve lessen

kleurharmonie van Walter Leblanc en de boeiende introducties tot de hedendaagse kunst van Annie Lohaus-De Decker in het geheugen van de toenmalige studenten werden gegrift.

De eerste 25 jaar van de opleiding verliepen voor de studenten vrij rustig. Het gemiddelde aantal studenten, toen veel meer jongens dan meisjes, bedroeg over alle jaren dag- en avondklassen, ongeveer 50 in totaal. Het aantal afgestudeerden was toen bijzonder laag: men zou moeten wachten tot 1973 voor er voor het eerst meer dan tien samen hun diploma behaalden. Een verklaring voor dit lage slaagpercentage is het feit dat men toen voor de totaliteit van de quotatie minstens 60 procent diende te behalen.

Voor de continuïteit van het onderwijs zou de klas afgestudeerd in 1961 belangrijk worden: hieruit werden Christiane Magniette, Paul Ibens en John Bogaerts later opgevoed. De twee eerstgenoemde zouden gedurende meer dan 30 jaar een belangrijke stempel drukken op het interieurontwerpen van de afdeling.

Vanaf 1970 begon het aantal studenten opzienbarend te stijgen. Tot 1985 beperkte het aantal inschrijvingen zich in het eerste jaar tot 50 à 60. Nadien liep dit steeds verder op met als ongekend hoogtepunt de 138 inschrijvingen in 1995. Opvallend is eveneens het feit dat interieurarchitectuur met de jaren een typische vrouwenstudie is geworden. De verhouding mannelijke-vrouwelijke studenten bedraagt sedert het midden van de jaren 1980, circa 30-70 procent. Hoewel er nog veel "gebuisd" wordt, gebeurt het regelmatig dat meer dan 20 studenten afstuderen per jaar, in 1992 zelfs 32. Het totaal aantal afgestudeerden bedraagt in 1996 circa 480!

Dat niet iedereen niet als interieurarchitect werkzaam is, ligt voor de hand. Naar schatting is slechts 25 à 30 procent van alle afgestudeerden daadwerkelijk actief in de "branche". De anderen vinden meestal wel hun weg in de doolhof van onze maatschappij. Om er maar enkele te noemen: Roger Thijs (afgestudeerd in 1952), broer van de bekende voetbaltrainer Guy, heeft een lederzaak op de Ramblas in Barcelona, Gommaar Timmermans (afgestudeerd in 1955) schrijft onder het pseudoniem GOT in het tijdschrift Knack, Raymond Cielen (afgestudeerd in 1970 en assistent van 1971 tot 1974) hield het bekende restaurant Hungry Henrietta open.

Een grappige vaststelling is eveneens dat Adria Duhaud (afgestudeerd in 1976), sedert 1989 "Het Lastige Portret" uitbaat, het cafeetje dat zich pal binnen de campus van de Academie bevindt en niet alleen door veel studenten maar ook door lesgevers regelmatig gefrequenteerd wordt. Zij mag zich terecht beschouwen als de "troostmoeder in bange dagen" van de huidige generatie studenten (interieur)architectuur.

Van Binnenhuisarchitectuur naar Interieurarchitectuur

Onder het sterk geëngageerde directeurschap van Walter Toubhans werd, na een te lang winterslaap in de jaren 1980, vanaf 1989 een poging ondernomen om het instituut meer elan te geven; de Raad van Bestuur besliste de door de ARGO voorgestelde naam Hoger Architectuurinstituut van het Gemeenschapsonderwijs (HAIGO) niet te aanvaarden maar de meer tot de verbeelding sprekende naam "Henry van de Velde-Instituut" te gebruiken. Een goed werkende Raad van Bestuur en een pedagogisch college waarin alle afdelingen van het instituut vertegenwoordigd waren, zorgden ervoor dat er meer positieve interactie en solidariteit ontstond onder de verschillende opleidingen. Dit was beslist nodig met het besparende Hogeschooldecreet in het verschiet.

Opnieuw heerste in de afdeling Binnenhuisarchitectuur de vrees dat de opleiding zou worden gedegradeerd tot het korte type. Na verschillende acties, waaronder de ludieke betoging in juni 1991 aan het Arcadengebouw in Brussel, waarbij bijna alle lesgevers en studenten van de afdeling Binnenhuisarchitectuur in Vlaanderen Minister Coens duidelijk maakten hoe een stoel zonder poten zit (na het massaal afzagen van poten), liet het Hogeschooldecreet van 23.10.1991 toe dat de binnenhuisopleiding tot het Hoger Onderwijs van het Lange Type (HOLT) zou behoren op voorwaarde dat de kandidaturen gemeenschappelijk (evenwel met eigen accenten) zouden worden georganiseerd met het Departement Architectuur.

Na enkele overgangsjaren konden in 1995 de eerste HOLT-diloma's Interieurarchitectuur worden afgeleverd. Sedert vorig academiejaar ressorteert de opleiding onder de Vlaamse Autonome Hogeschool Antwerpen. Het departement Architectuur wordt, samen met de Interieurarchitectuur, beheerd door een Departementsraad die bestaat uit verkozen lesgevers. Zij behartigen de belangen van alle

lesgevers en studenten, voeren het beleid en beheren in principe autonoom de eigen "portefeuille" van het Instituut.

Het toenemende aantal studenten impliceert uiteraard een toenemend aantal praktijkbegeleiders voor architectonisch ontwerpen, vormstudie, kleurenleer, schetsen en voorstellingstechnieken. Op dit ogenblik telt de afdeling 33 lesgevers. Vóór de voorlopig laatste hervorming door het Hogeschooldecreet, had de afdeling zelfs 40 lesgevers. Door de saneringen die moesten worden doorgevoerd dienden verschillende vakken afgeschaft te worden, o.a. Nederlandse Letterkunde, Franse taal, fotografie, scheikunde, plantenleer en logica.

Een vak dat sinds de invoering in 1987 steeds meer aan belang wint, is Computer Aided Interior Design (CAID). Een ander veeleer praktijkgericht vak is sedert 1988 meubelontwerp waarbij volgens de originele Bauhausprincipes, van de studenten in de licentiejaren geëist wordt tot op schaal 1:1 een eigen ontwerp uit te werken in gips, polyester, hout, metaal, beton of glas en dit met behulp van praktijkbegeleiders en met de machines beschikbaar in de werkplaats van het Departement Productontwikkeling. De meeste studenten beschouwen deze uiterst realiteitsgebonden activiteit als een zeer leerrijke ervaring. Wij herinneren even aan de succesvolle tentoonstelling van prototypes zitbanken die in 1991 de Meir uit de commerciële banaliteit haalden. Dit bewustmakingsproces voor Design in openbare ruimte kon rekenen op een algemene positieve weerklank bij de Antwerpse bevolking.

Voor de praktijklesgevers die meer dan tien jaar, sommigen zelfs bijna twintig jaar naar best vermogen hun vakken doceerden, werd 1 januari 1994 belangrijk, omdat ze op de valreep beloond werden met een vaste benoeming. Tot dan draaide het docentencorps op slechts twee vastbenoemden. Hopelijk komen de theoriëdocenten ook eens aan de beurt.

Hoewel de huisvesting sedert de ingebruikname van de verschillende auditoria in de Keizerstraat aanzienlijk verbeterd is, blijft het betreurenswaardig dat het praktijkgebouw aan de Raapstraat niet meer uitstraling biedt. In ieder geval is de toestand verbeterd, zeker wanneer men vergelijkt met de lange periode waarin het onderwijs in het vervallen Academiegebouw moest plaats vinden, zelfs tot in de gangen toe! Blijkbaar

blijft gebrekkige gebouwinfrastructuur één van de hoofdkenmerken van het Gemeenschapsonderwijs.

Sedert het midden van de jaren 1980 werd door enkele van de toen nog jonge lesgevers het initiatief genomen om voor elk studiejaar in een studiereis te voorzien. Zo gingen de eerstejaars studenten regelmatig naar Parijs, maar omdat dit tegenwoordig met twee dubbeldekbussen zou moeten gebeuren, gaat dit voorlopig niet meer door. De andere studenten trokken op studiereis naar Berlijn, Wenen, Barcelona, Madrid, Nederland, Noord-Italië en Ticino. Over het algemeen betekenen deze reizen voor de meeste studenten zulk een openbaring dat ze zelfs hun eindontwerp beïnvloeden. Daarenboven vormen deze reizen meestal een ideaal kader voor ongedwongen toenadering tussen lesgevers en studenten.

Bij de voorbereiding van de studiereis wordt een actieve medewerking van de studenten verwacht. Anderzijds rekenen de studenten erop dat de professoren zich niet alleen laten zien, maar dat ze ook consumeren op de talrijke fuiven die georganiseerd worden om de reis te financieren. Dikwijls betekenen de bestemmingen ook echte revelaties voor de lesgevers. We denken hierbij aan de schitterende New York-reis in 1993, de even koude als poëtische Asplund- en Aaltoreis in Zweden en de reis naar Finland in 1996.

Na 50 jaar interieuropleiding past het om even te bezinnen bij de toekomst van de interieurarchitect.

Té lang reeds wordt het beroep miskend. In de bouwsector worden bijna alle opdrachten binnengehaald door architecten die zich dikwijls enkel met de ruwbouw bezig houden. In het beste geval mogen de interieurarchitecten in (verdoken) loondienst of in onderaanneming aan de inrichting van een gebouw werken, maar de bekroning en een eventuele publicatie zijn voor de architect.

De bedoeling van het boek en de tentoonstelling '50 jaar Interieurarchitectuur Antwerpen' was een platform van creatieve mogelijkheden aan te bieden, zodat mogelijke opdrachtgevers gesensibiliseerd worden en tot het besef komen dat een interieurarchitect vorm geeft aan het architectonisch detail waardoor hij met zijn doordreven kennis van materialen, afwerkingstechnieken en kleurencomposities meer dan wie ook kan bijdragen tot een kwalitatieve meerwaarde van ruimte.

Dirk Laporte, Antwerpen 1996